

Захарија Орфелин
ИСТОРИЈА
О ЖИВОТУ И СЛАВНИМ ДЕЛИМА
ВЕЛИКОГ ВЛАДАРА
ПЕТРА ВЕЛИКОГ

Уредник
Зоран Колунџија

Извор ориџинала

Исторія о житіи и славныхъ дѣлахъ великаго государя императора Петра Перваго самодержца всероссійскаго которую съ предположеніемъ краткой географической и политической исторіи о Россійскомъ царствѣ и съ многими медалями чертежами и другими разными принадлежащими, собственною рукою гравированными фигурами, и генеральною сея великія имперіи картою; нынѣ первѣе на славенскомъ языкѣ сочинилъ Захарія Орфелінь, Цесаро-Королевскои Вѣнскаи Академіи Художествъ Членъ. Часть 1 и 2, Въ Венеціи: Въ Типографіи Димитрія Θεодосія, 1772 [тј. 1774–1779]

КЊИГА ПРВА

Савремена језичка верзија Зоран Божовић

КЊИГА ДРУГА

Савремена језичка верзија Димитрије Богдановић

Издавање дела подржали су:

Министарство културе и информисања Републике Србије
Град Нови Сад – Градска Управа за културу

ЗАХАРИЈА ОРФЕЛИН

ИСТОРИЈА
О ЖИВОТУ И СЛАВНИМ ДЕЛИМА
ВЕЛИКОГ ВЛАДАРА
ПЕТРА ВЕЛИКОГ

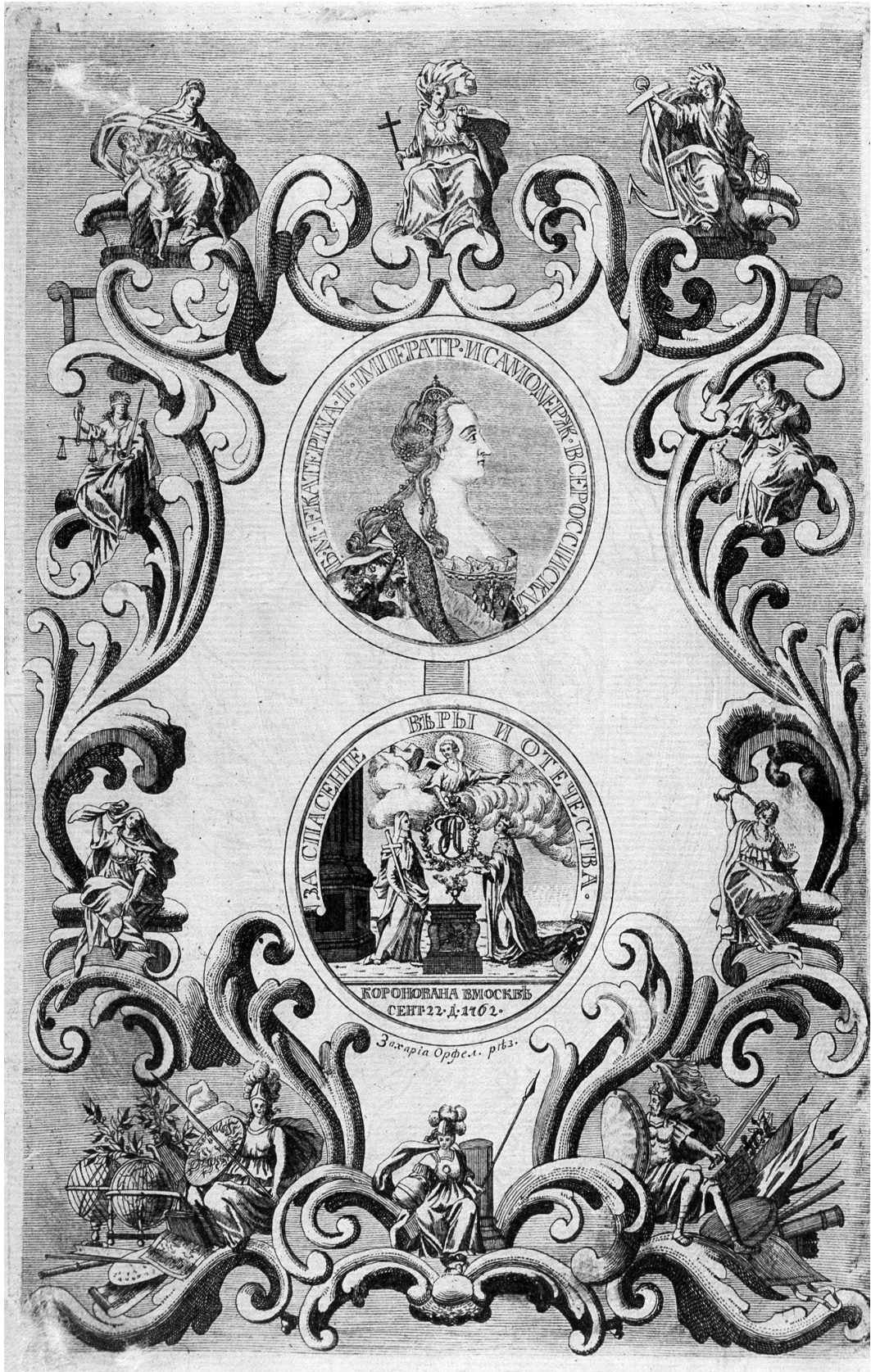
Појовор
Др Никола Грдинић

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Захарія Орфеліновъ, Д.К.В. А.К. І. рѣзалъ.

ИМПЕРАТРИЦА КАТЕРИНА II
ИМПЕРАТРИЦА И САМОДЕЯТЕЛЬНАЯ ЦЕЛЮСЛОВА

ВЪ РЫ И ОТЕЧЕСТВА
ЗА СПАСЕНИЕ
КОРОНОВАНА В МОСКВѢ
СЕНТ. 22. Д. 1762.

Захарія Орфеев. рѣз.

КЊИГА ПРВА

ВСЕПРЕСВѢТЛѢЙШЕЙ
САМОДЕРЖАВНѢЙШЕЙ, НЕПО-
БѢДИМѢЙШЕЙ
ВЕЛИКОЙ ГОСУДАРЫНѢ
ИМПЕРАТРИЦѢ

ЕКАТЕРИНѢ

АЛЕКСѢЕВНѢ

ВТОРОЙ

САМОДЕРЖИЦѢ ВСЕРОССИЙСКОЙ

БЛАГОУТРОБНѢЙШЕЙ ГОСУДАРЫНѢ

ВСЕНИЖАШЕЕ

ОПѢ СОЧИНИТЕЛЯ

ПРИНОШЕНІЕ

ИСТОРИЈА
О ЖИВОТУ И СЛАВНИМ ДЕЛИМА
ВЕЛИКОГА ВЛАДАРА
ИМПЕРАТОРА
ПЕТРА ПРВОГА
*самодршца сверускога
коју је
с краћким прегледом географске и политичке
историје*

О РУСКОМ ЦАРСТВУ
*и с многим медаљама, цртежима и разним
другим приложеним фигурама, власитиом
руком израваним, и с генералном же велике
Империје картом
сада први пут на славенском језику
сачинио*

ЗАХАРИЈА ОРФЕЛИН
*цесаро-краљевске бечке Академије
художества члан*
ПРВИ ДЕО
*у Венецији
у типографији Димитрија Теодосија 1772.*

*ПРЕСВЕТЛОЈ
НАЈСАМОДРЖАВНИЈОЈ, НЕПОБЕДИВОЈ
ВЕЛИКОЈ ВЛАДАРКИ
ИМПЕРАТОРКИ
КАТАРИНИ
АЛЕКСЕЈЕВНОЈ
ДРУГОЈ
Самодржањелки сверуској
Најблагороднијој господарци
најнизније
од Сачинишеља
Дар.*

НАЈСВЕТЛИЈА,
НАЈСАМОДРЖАВНИЈА,
НАЈНЕПОБЕДИВИЈА
ВЕЛИКА ВЛАДАРКО
ИМПЕРАТОРКО

НАЈМИЛОСТИВИЈА ГОСПОДАРИЦЕ!

ВАШЕ ИМПЕРАТОРСКО ВЕЛИЧАНСТВО, дозволиће да Вам нај-
милосрдније поднесем ову Историју о живоју и славним Делима
Најмилијеј Вашеј Деда, блаженој и достојној вечној помена Господара
Императора Петра Великога, коју су ме жеља једноплемених и једнород-
них српских Народа и моја усрдност најнале да напишем на нашем сла-
венском језику.

Као што је некада звезда, појавивши се на Истоку, водила она цари-
цу из Земаља персијских Сасанијељу светиа који се родио у Витлејему,
иако слава Вашеј императорској величанства, заблеставши на Северу
и проневши се већ кроз васцелу васиону, води и мене преко ове књије из
далеких југозападних српских земаља иако Високој Особи, у којој сва Ев-
ропа и већи део Азије с дивљењем види изображенога Онога Великога Им-
ператора коме је ова Историја посвећена и који је био пример најбољим
владарима и на почитовање најмудријим Политичарима. Јербо Осни-
вање и премудро уређење Академије художества, умножавање Училишта
и ширење Наука које незнање искорењују и природу људску поправљају,
беспримерна Мајеринска брига о васпитавању Руској Јуношества оба
пола у побожности и лепој понашању и о издржавању сиромашно рођене
деце, која и најславнија освајања превазилази, брига о бојању подани-
ка преко художества и трговине, смирење немирних суседа, помлачење
рога Отоманској Полумесеца, враћање отијелих и освајање нових земаља
Русији – све је то доказ очигледан да је Ваше императорско величанство
Онога високо помињаног Императора, Вашега најмилијега Деда, најдо-
стојнија по његовој иада жељи Наследница, за коју је Божије Провиђење,

желећи да иружи блајосијање Северу и Јују, задржало исцунјење великих оних дела која је Тај бесмртни Монарх замислио и која Русију на највиши степен савршенства доведе. А закон за Правду и Правосуђе, који је Ваше императорско величанство изволело даћи својим драгим поданицима, не само што сведочи о превасходству Разума његове Сачинице већ и показује колико се велико Правдољубље и Материнска љубав према поданицима у Вашој Посвећеној Императорској Особи налазе, због чега све срећа и пример који ће својим чедима прославити ту велику Материнску бригу, беспримерно милосрђе и човекољубиво Правосуђе. Чедо ће, ипак, својим поданицима проповедати да је у Русији била Владарка Пресвета Катарина Друга, бојана Ризница Изобилја, Блајослова и Среће Њених поданика, Моћна Покровицеља Наука и Художества и неуоредива најблагоднија Мама Руске Отаџбине.

Та слава, која Руском Народу доноси част и прослављање вечно, а Ваше императорско величанство свети Порфиру бесмртним ловорикама украшава, смелости ми даје да преко ове књиге Императорском Вашеј Преосвећеној Величанству Престолу украшеном Побожношћу, Човекољубљем, Нагом Руском, Правдом, Доброшћом, Доброчинствима, Мудрошћу и Храброшћу пристигнем. Три раније поменућа цара донела су на дар Господу Спасицељу Злато, Тамјан и Мирисаву смолу; уместо Злата ја Вашем императорском величанству приносим свој Труд који је уложен у ову, Тој бесмртној Руској Хероја, Историју, уместо Тамјана приносим моју просјодушну усрдност, а уместо Мирисаве смоле прилажем своје најдубље поштовање.

Најблагоднија Монархиња! Умилостивите се да примите од мене ове моје најпонижније и однеће мале дарове и да их чувате у пребојној Својим Императорским даровима Ризници за утеху подносиоцу који, најпокорније молећи за то, остаје у најдубљем поштовању.

Најмилостивија Господарице!
ВАШЕГ ИМПЕРАТОРСКОГ ВЕЛИЧАНСТВА
НАЈПОНИЗНИЈИ И НАЈПОКОРНИЈИ
ЗАХАРИЈА ОРФЕЛИН

ПРЕДГОВОР

Од половине петог столећа, то јест од времена кад је данашња Русија постала држава, једва да је ко знао, или да је желео да зна за њу. Руси нису одлазили у европске државе, а Европљани су Русе сматрали за народ диваљ, за народ лишен свега људског и за народ пре незнабожачки него хришћански. Наука у Русији није било никаквих, лепог понашања врло мало, а грубости и свирепости, како у међусобним односима, тако и према туђинцима много. Руска војска била је заостала као и земља, и њена снага била је углавном у бројности а не у искуству, а о флоти и морепловству ништа нису ни знали, услед чега је Русија морала да подноси највеће невоље и угњетавања од суседних држава. Двеста година била је под татарским јармом. Тек што се избавила од Татара, а почели су да је прогањају Кримљани и Турци с југа, Пољаци са запада, а Швеђани са севера. Швеђани су јој отели приморске градове на северу, Кримљани и Турци готово непрекидно су је узнемиравали својим упадима, а Пољаци, отевши јој најбоље провинције и малтене пола државе, нису јој давали ни да дише, и то је трајало све до Петра Великог.

Историјске књиге представљају нам пољске владаре тако моћне да понекад ни сами римски цезари нису били у стању да их савладају, а исто толико моћни били су и Швеђани, па су и једни и други, сматрајући да је Русија у поређењу с њима најгора држава, најбездушније поступали према њој, зато поредећи тадашњу и садашњу ситуацију, човек не може а да се не диви великим судбинама Божјим. У каквим се односима те две државе налазе са Русијом од времена Петра Великог свима је добро познато. Шведска лежи скривена за Балтичким морем и не усуђује се ни да помисли нешто лоше о Русији, а Пољска прима законе од Престола који је некада презирала и срамотила. То раније нико није могао ни да претпостави, а још мање је могао да предвиди тај подвиг који да-

нас читаву васиону држи у неизрецивом дивљењу, а Малу Азију и целу Турску Империју у највећем страху и ужасу.

Колико су пута пресветли римски цезари покушавали да ослободе хришћански род од јарма Христових непријатеља, али њихове жеље никад нису могле да се остваре, углавном зато што Французи увек држе турску страну, па су на те цезареве похвалне подухвате редовно одговарали својим нападима и диверзијама баш у то време. Из званичних новина познато је да су они на исти начин намеравали да ометају и садашње руске акције, бар на западним и јужним водама, али када су се уверили да, и поред тога што на императорском Сверуском престолу седи женска особа, пресветла Катарина Друга влада у духу Петра Великог, када су се коначно уверили да је Петар Велики васкрснуо у Катарини Другој, да је жив, и да ће и њој за неизмерно мудре поступке у управљању, који се сви одвијају по *његовим* узвишеним намерама и плану, дати тај назив *Велика*, и да је Петар Велики преко својих војних закона стално присутан како у поморским тако и у копненим руским армијама, нису се одважили ни да покушају да предузму оно што су намеравали и што су римским цезарима, који нису имали Петра Великог, могли да чине.

Али колико је труда стајало овог на веки ненадмашног монарха док је своју готово непознату државу која је лежала у мраку извео на тако светао пут моћи и славе! Он ју је затекао у тако јадном стању од којег тешко да може да постоји горе. Истина, двор великих кнежева и царева руских у сјају и богатству није оскудевао, а ни бољарске куће својом раскошју нису уступале скоро ничијим у другим државама, али Руси су се зато лишавали онога што је најнужније, најкорисније, то јест разума просвећеног наукама, па према томе и свега онога чиме се воде, уздижу и учвршћују царства земаљска.

Начин који је Петар Велики изабрао да прослави и просвети своју отаџбину, у то време био је исто толико необичан колико и његове намере смеле. Прва ствар коју је он сматрао неопходном за остварење својих узвишених намера била је да уведе регуларну војску и, уз то, да у својој отаџбини распространи знања сваког рода и повећа број људи искусних у високим наукама, као и уметника и занатлија. Помислило би се да је довођење и повећање броја тих искусних људи у циљу ширења наука и уметности у Русији зависило само од његових дарожљивих обећања, али он није могао да очекује да ће тако у потпуности да оствари своје намере. Он је закључио да ће и појединац и читаво друштво имати много већу корист од занимљивог путовања по страним државама, него само од сусрета са ученим људима и наукама код куће. И зато, не само што